

De vergoeding van de aangestelde advocaten in het kader van de tweedelijnsbijstand wordt geregeld in een K.B. van 20 december 1999 tot vaststelling van de voorwaarden, de toekenningen, de tarieven en de wijze van uitbetaling van de vergoedingen.⁸

Dit K.B. voorziet in een puntenlijst per taak die door de advocaat is verricht.

Nadat de aangestelde advocaat alle door hem te verrichten prestaties heeft verricht dient hij bij het Bureau voor Juridische Bijstand een verslag in.

Op basis van dit verslag worden door het Bureau voor Juridische Bijstand aan de geleverde prestaties punten toegekend, dit overeenkomstig de puntenlijst van het K.B. van 20 december 1999.

Jaarlijks stelt het Bureau voor Juridische Bijstand aan de hand van de ingediende verslagen een jaarverslag op. Jaarlijks maken alle balies hun jaarverslag over aan de Nationale Orde, waarna een kruiscontrole volgt. Dit houdt in dat de balies de jaarverslagen van hun collega's uit een rechtsgebied van een anderstalig Hof van Beroep controleren.

Na goedkeuring van alle verslagen maakt de Nationale Orde een verslag over aan de Minister van Justitie. Rekening houdend enerzijds met het totaal van de punten ingediend door alle balies samen en anderzijds met het toegekende budget, maakt de Nationale Orde aan de minister een voorstel over voor de waarde van één punt.

Na goedkeuring door de minister kan het bedrag voorzien in de begroting worden overgemaakt aan de Nationale Orde, die dan verder zorgt voor de verdeling van de gelden over de verschillende balies. Via het Bureau voor Juridische Bijstand vinden de bijdragen dan uiteindelijk hun weg naar de pro-Deoadvocaten.

Gelet op de huidige discussie die wordt gevoerd over de splitsing van de Nationale Orde van de Advocaten wordt de feitelijke verdeling overgelaten aan de Vereniging van Vlaamse Balies en haar Franstalige tegenhanger.

LUC DE SOMER en KATI VERSTREPEN

Strafuitvoering en justitiële hulpverlening

Het slachtoffer in de wetgeving inzake de Voorwaardelijke Invrijheidstelling

1. HET NIEUW WETTELIJK EN REGLEMENTAIR KADER

Het stelsel van de voorwaardelijke invrijheidstelling¹ werd in ons land ingevoerd door de Wet van 31 mei 1888, algemeen gekend als de Wet Lejeune.

Eind juni 1996 stelde de toenmalige Minister van Justitie DECLERCQ zijn 'Oriëntatienota Strafbeleid en Gevangenisbeleid' voor, waarin onder meer een herziening van het stelsel van de VI in het vooruitzicht was gesteld. De dramatische gebeurtenissen in augustus 1996 rondom de vermiste kinderen, waarin de voorwaardelijk vrijgestelde DUTROUX als verdachte werd aangehouden, trokken als een schokgolf door het land. De publieke verontwaardiging en de werkzaamheden van de parlementaire onderzoekscommissie aangaande de vermiste kinderen maakten dat er versneld werk werd gemaakt van een hervorming van de VI.

De Wet Lejeune werd vervangen door enerzijds de Wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de Wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de Wet van 1 juli 1964,² anderzijds door de Wet van 18 maart 1998 tot instelling van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling.³ Beide verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 2 april 1998.

Het Koninklijk Besluit van 10 februari 1999 houdende uitvoeringsmaatregelen inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling⁴ stelde de inwerkingtreding vast op 1 maart 1999.⁵

Ten slotte moet nog verwezen worden naar de Omzendbrief nr. Coll. 9/99 van het College van de procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep en de Ministeriële omzendbrieven nrs. 1669 en 1679 'Nieuwe regeling inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling' van respectievelijk 26 februari en 6 april 1999.

-
1. Hierna afgekort tot VI.
 2. Hierna afgekort tot WVI.
 3. Hierna afgekort tot CVI.
 4. Hierna afgekort tot K.B.
 5. B.S. 23 februari 1999.

8. K.B. van 20 december 1999, B.S. 30 december 1999.

2. DE SLACHTOFFERDIMENSIE BIJ DE TOTSTANDKOMING VAN DE NIEUWE WETGEVING

In de memorie van toelichting bij de beide wetten krijgt de slachtofferproblematiek een opvallende plaats. Er wordt op gewezen dat in de oude reglementering met geen woord gerept werd over de slachtoffers, wat gelet op de toenmalige visie op het strafrecht niet eens zo verwonderlijk was. Ondertussen is deze verwaarlozing van het slachtoffer voorwerp van terechte kritiek en is er in de samenleving een beweging op gang gekomen om de rechten van de slachtoffers te vrijwaren.

Tegelijk wordt ervoor gewaarschuwd dat de nieuwe slachtofferdimensie een delicaat gegeven is binnen de besluitvorming omtrent de VI. De erkenning van hun legitieme rechten mag niet gebeuren ten koste van het recht op reïntegratie van de dader. De opzet is dat de slachtoffers, zonder dat zij 'partij in het geding' worden, beuisterd zouden worden en dat tegemoet zou gekomen worden aan hun terechte bekommernissen bij het opleggen van voorwaarden tot invrijheidstelling.

Bij de parlementaire behandeling zelf kwam de problematiek eveneens uitvoerig ter sprake. Zo werd bijvoorbeeld bediscussieerd of naast de assessoren sociale reïntegratie en strafuitvoering niet een derde assessor 'victimologie', geselecteerd op basis van nuttige, specifieke ervaring inzake slachtofferbejegening, diende te zetelen.⁶

Opvallend is dat nergens in de wetgeving een definitie voorkomt van het begrip 'slachtoffer'. Wel is duidelijk dat de term ruimer is dan 'burgerlijke partij'. De wetgever ontsluit iets wanneer hij als voorwaarde om gehoord te worden op de zitting stelt dat het slachtoffer een 'legitiem en direct belang' moet hebben.

3. HET SLACHTOFFER BINNEN DE PROCEDURE TOT TOEKENNING VAN DE VI

3.1. Toelaatbaarheid tot de VI

Artikel 2 WVI bepaalt de vereisten om toegelaten te kunnen worden tot de VI. Naast tijdsvoorwaarden, het kunnen voorleggen van een reclaseringsplan dat aan bepaalde criteria voldoet, stelt artikel 2 3°:

“er mogen geen contra-indicaties bestaan die een ernstig risico inhouden voor de maatschappij of die er redelijkerwijze aan in de weg staan dat de voorwaarden voor de sociale reïntegratie

van de veroordeelde worden vervuld; deze tegenaanwijzingen hebben betrekking op:

a).../...; tot d).../...;

e) de houding van de veroordeelde tegenover het slachtoffer van de strafbare feiten waarvoor hij werd veroordeeld.”

Deze wetsbepaling maakt dat elk van de adviserende instanties, nl. het personeelscollege van de gevangenis, de parketten bij de rechtbanken of hoven waar de veroordeelde een veroordeling opliep, en de Minister van Justitie,⁷ evenals de commissies als beslissingsinstantie deze mogelijke contra-indicatie moeten toetsen. Bovendien kan bij een gebrekkige motivering het Hof van Cassatie de beslissing van de commissie verbreken.

Wel bepaalt een cassatiearrest van 15 september 1999:

“Attendu qu'aucune disposition de la loi du 5 mars 1998 relative à la libération conditionnelle n'impose à la commission de préciser toutes les contre-indications révélées par le dossier et par l'examen du cas du requérant, impliquant un risque sérieux pour la société ou faisant raisonnablement obstacle aux conditions de réinsertion sociale du condamné;”.

Wanneer m.a.w. een commissie uitsluitend tegenaanwijzingen zou weerhouden op het vlak van de houding naar de slachtoffers, en voor zover deze niet tot een aanvaardbaar niveau kunnen gereduceerd worden door het opleggen van bijzondere voorwaarden, zal zij het voorstel tot VI moeten afwijzen.

De houding t.a.v. het slachtoffer in rekening brengen bij de besluitvorming inzake VI is niet zonder problemen. Er is het evidente gevaar dat de dader meewerkt aan herstel louter uit opportunistische overwegingen – maar even zozeer bestaat het gevaar dat wanneer zijn inspanningen oprecht zijn dat ze ten onrechte als opportunistisch worden geïnterpreteerd. Wanneer de houding t.a.v. de slachtoffers in rekening wordt gebracht kan dat anderzijds bij de slachtoffers het gevoel wekken dat zij rechtstreeks mee aan de grondslag van de VI liggen, terwijl zij het helemaal niet eens zijn met een VI ...

3.2. De voorbereiding van het dossier

Het slachtofferaspect bij de voorbereiding van het dossier vooraleer het bij de commissie terecht komt is geregeld in artikel 3 § 4 WVI en in hoofdstuk IV 'Bepalingen betreffende de slachtoffers', meer bepaald de artikelen 12 en 14 § 1 van het K.B.

6. *Parl. St. Kamer* 1996-97, nr. 1070/8, 366.

7. In de praktijk is dit de Dienst Individuele Gevallen van het Directoraat-generaal Strafnrichtingen.

De wet beperkt zich tot:

“... In de door de Koning bepaalde gevallen wint het [openbaar ministerie] daartoe bovendien inlichtingen in over mogelijke bijzondere voorwaarden voor de invrijheidstelling die in het belang van de slachtoffers kunnen worden opgelegd.”

Artikel 12 § 1 van het K.B. maakt een onderscheid tussen gevallen waarin het slachtoffer automatisch gecontacteerd wordt om genoemde inlichtingen te verstrekken (§ 1 1°), en gevallen waarin het slachtoffer zich op eigen initiatief kan manifesteren (§ 1 2°).

Behoudens wanneer het slachtoffer, of zijn rechthebbenden zo het overleden is, eerder duidelijk te kennen gaf dat het niet wenst gecontacteerd te worden, wint het openbaar ministerie via de dienst slachtofferonthaal *verplicht* inlichtingen in wanneer het gaat om een veroordeelde die een straf ondergaat voor een feit bedoeld in volgende artikelen van het Strafwetboek:

– 347bis (gijzeling); 372 tot 378 (aanranding van de eerbearheid en verkrachting); 400 tot 404, 407, 408 en 410 (opzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel en opzettelijk doden zonder het oogmerk om te doden); of 473 tot 476 (diefstal door middel van geweld of bedreiging en afpersing); of

– 379 tot 386ter (bederf van de jeugd en prostitutie en openbare zedenschennis) indien die feiten gepleegd werden op minderjarigen of met hun deelneming; of

– 393 tot 397 (doodslag en verschillende vormen van doding) of de strafbare poging tot deze feiten.

Een slachtoffer dat niet onder voornoemde ‘verplichte’ categorie valt, of zijn rechthebbenden zo het overleden is, kan zichzelf schriftelijk manifesteren op het secretariaat van het openbaar ministerie of bij de justitieassistent slachtofferonthaal. Dit kan vanaf het ogenblik dat het vonnis of arrest in kracht van gewijsde is getreden. Voorwaarde voor deze ‘vrijwillige’ procedure is dat het feit aanleiding heeft gegeven tot een veroordeling tot opsluiting, hechtenis of tot een gevangenisstraf waarvan het effectief gedeelte ten minste één jaar bedraagt. Met deze beperking wou de wetgever vermijden dat de werking van de commissies overbelast zou geraken doordat teveel slachtoffers van relatief onbelangrijke zaken zich zouden manifesteren.

Een mogelijkheid die wellicht haar nut had kunnen bewijzen is de Dienst Slachtofferonthaal een initiatiefmogelijkheid te verlenen wanneer zij zou weten dat een misdrijf bijzonder traumatisch is geweest voor een slachtoffer.

De lijst van weerhouden misdaden en wanbedrijven voor dewelke een automatische bevra-

ging van het slachtoffer gebeurt komt enigszins arbitrair over. Ogenscheinlijk werd ‘een ernstig en direct lichamelijk of psychisch letsel’ als criterium gehanteerd, maar werden wel alle misdrijven systematisch getoetst? Aan de hand van een duidelijk geëxpliciteerd en verantwoord criterium dient de actuele lijst opnieuw onderzocht en zonodig aangepast te worden.

Ofschoon het in de praktijk systematisch gebeurt – er is daartoe een rubriek voorzien op het modelformulier ‘slachtofferfiche’ – wordt betreedt dat in de regelgeving niet expliciet voorgeschreven is dat de Justitieassistent Slachtofferonthaal algemene informatie moet verstrekken over wat een VI precies behelst, het verdere verloop van de procedure, wat de opvolging inhoudt, etc. Waar in de regelgeving al voorzien is dat er informatie moet verstrekt worden (*cf. infra*), blijft dat steeds beperkt tot de slachtofferdimensie in de enge zin. Van de mogelijkheid voor bepaalde slachtoffers om zichzelf te manifesteren wordt uitermate zelden gebruik gemaakt. Dit heeft allicht niet zozeer te maken met het feit dat er slechts weinig slachtoffers geïnteresseerd zouden zijn in deze mogelijkheid, of dat de ‘verplichte’ categorieën zodanig goed gekozen zijn, maar veeleer met een gebrek aan informatie bij de slachtoffers.

De termijn van één maand voor het verzamelen van de gegevens bij vaak meerdere slachtoffers is aan de korte kant. De Diensten Slachtofferonthaal slagen er niet steeds in binnen die termijn de slachtoffers te lokaliseren, ze te contacteren, de zaak te bespreken, hen de tijd te geven om rustig na te denken, de slachtofferfiches op te maken en ze aansluitend over te maken aan het parket dat ze op zijn beurt meestuur met zijn advies. Het valt regelmatig voor dat de slachtofferinformatie pas later door het parket wordt overgemaakt. De commissies zijn verschillende malen genoodzaakt geweest om de behandeling van een zaak uit te stellen omdat de slachtofferinformatie niet aanwezig was in het dossier op het ogenblik van de eerste behandeling. Het slachtoffer of het parket zou moedwillig op dergelijke vertraging kunnen aansturen, wat uiteraard onaanvaardbaar is. Een probleem stelt zich wanneer na een uitstel genoemde informatie nog steeds niet voorhanden zou zijn, omdat een commissie de behandeling van een zaak slechts éénmaal voor maximum twee maanden kan uitstellen.

Artikel 12 § 2 van het K.B. legt de justitieassistent slachtofferonthaal als bijkomende taak op het slachtoffer / zijn rechthebbenden in te lichten onder welke voorwaarden het door de commissie kan gehoord worden wanneer inlichtingen werden ingewonnen over de eventueel in

zijn belang op te leggen voorwaarden. Deze formulering maakt dat een slachtoffer waarbij geen inlichtingen werden verzameld niet zelf kan gehoord worden op de commissie.

Wanneer niet doorheen het ganse strafrechtgebeuren, inclusief de strafuitvoering, het slachtoffer de plaats krijgt die het verdient – situatie die actueel zeker nog niet bereikt is – dan leidt de tussenkomst van het slachtoffer kort voor een mogelijke vrijstelling nogal eens tot frustraties bij de veroordeelde. Op een ogenblik dat zij het gevoel hebben ‘hun schuld afbetaald te hebben’ duiken plots na vele jaren de slachtoffers weer op, die een beletsel kunnen vormen voor een VI. Omgekeerd zijn slachtoffers er vaak niet mee opgezet wanneer zij na lange tijd door een Dienst Slachtofferonthaal worden gecontacteerd met betrekking tot een eventuele VI voor de dader waarvan ze sinds jaren niets gehoord hebben. Het is in dat verband verwonderlijk dat niet alle Diensten Slachtofferonthaal bereid zijn voor beslissingen eerder in de detentie, zoals voor uitgangspemissies of verlof, slachtofferinformatie te verzamelen en over te maken aan de penitentiaire administratie.

De beslissing van de commissie moet zoveel als mogelijk een ‘gedragen beslissing’ zijn, dit is dat ze zowel voor het slachtoffer als voor de dader zinvol is. De door de Minister van Justitie voorziene herstelconsulenten in iedere gevangenis zullen hierin ongetwijfeld een belangrijke stap vooruit betekenen.

3.3. Horen van het slachtoffer op de zitting

Artikel 4 § 3 tweede tot vijfde lid WVI, luiden:

“In de gevallen bepaald door de Koning wordt het slachtoffer, mits het een natuurlijk persoon is, of zijn rechthebbenden zo het overleden is, en voor zover het daarbij een legitiem en direct belang heeft, op zijn verzoek gehoord aangaande de voorwaarden die in zijn belang moeten worden opgelegd.

Het slachtoffer kan zich bovendien laten bijstaan door zijn raadsman, door de gemachtigde van een overheidsinstelling of een door de Koning hiertoe erkende vereniging.

Indien de commissie het verzoek vanwege het slachtoffer, of in voorkomend geval van zijn rechthebbenden inwilligt, wordt het minstens tien dagen voor de datum van de zitting per aangetekend schrijven hiervan ingelicht.

Indien de commissie het verzoek afwijst, motiveert zij haar beslissing en brengt deze binnen een termijn van tien dagen per aangetekend schrijven ter kennis van het slachtoffer. Tegen deze beslissing staat geen rechtsmiddel open.”

De mogelijkheid voor het slachtoffer / zijn rechthebbenden om gehoord te worden wordt verder geregeld in hoofdstuk IV van het K.B., en met name in de artikelen 13 tot 15.

Artikel 13 herhaalt expliciet dat uitsluitend slachtoffers / rechthebbenden, bij wie via het Openbaar Ministerie – feitelijk via de Dienst Slachtofferonthaal – inlichtingen werden ingewonnen, kunnen gehoord worden door de commissie. Bij deze bijkomende voorwaarde om gehoord te worden, enkel gesteld door de uitvoerende macht in het K.B., kunnen vraagtekens geplaatst worden. Vooreerst verleent de wet enkel een delegatie voor de bepaling van de gevallen waarin slachtoffers kunnen gehoord worden, niet voor de bepaling van voorwaarden om gehoord te kunnen worden. En waarom zou een slachtoffer niet zelf, al dan niet bijgestaan door zijn advocaat of een andere dienst dan Slachtofferonthaal, kunnen uitleggen waarom het gehoord wenst te worden door de commissie? Te meer daar de commissie aansluitend toch moet beslissen of het slachtoffer al dan niet een direct en legitiem belang heeft om gehoord te worden.

Artikel 14 handelt over het informeren van het slachtoffer / rechthebbenden over de voorwaarden waaronder hij in kennis kan gesteld worden van de toekenning van de VI en van de in zijn belang opgelegde voorwaarden. Dit kan in de fase van de voorbereiding van het dossier bij de Dienst Slachtofferonthaal – een aparte rubriek is voorzien op het modelformulier. Maar bovendien, wanneer het slachtoffer / rechthebbenden op de zitting gehoord wordt en tot dan nog niet gevraagd heeft ingelicht te worden, moet de voorzitter van de commissie hem vragen of hij die informatie wenst te ontvangen.

Artikel 15 ten slotte regelt de erkenning van de verenigingen die het slachtoffer kunnen bijstaan wanneer het gehoord wordt: hiervoor geldt dezelfde procedure als de erkenningprocedure voorzien in artikel 53bis van het K.B. van 18 december 1986 betreffende de hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden. Ondertussen zijn een aantal dergelijke verenigingen erkend – bijna steeds bekwamen zij een erkenning in het kader van de beide reglementeringen.

Het horen van een slachtoffer op de zitting is ontegensprekelijk een belangrijk aspect van de innovaties inzake slachtofferbejegening, maar waarbij zich een aantal problemen stellen en een aantal pertinente vragen kunnen geformuleerd worden.

De wet bepaalt dat enkel natuurlijke personen die slachtoffer waren (of hun rechthebbenden) kunnen gehoord worden, en dus geen vereniging, al dan niet met rechtspersoonlijkheid. Dit

sluit verzekeringen, ziekenkassen, etc. uit van deze mogelijkheid. De VI-commissie van Brussel weigerde ooit de ouders van een meerderjarig slachtoffer dat in leven was te horen – de wet zegt dat rechthebbenden slechts kunnen gehoord worden wanneer het slachtoffer overleden is.

De vereiste een 'direct en legitiem belang' blijft volledig over aan de appreciatie van de commissies. Wanneer deze het verzoek om gehoord te worden inwilligen moet hun beslissing niet gemotiveerd worden; weigeren ze dan moet dat wel gemotiveerd worden maar tegen die beslissing staat dan weer geen rechtsmiddel open ...

Dat de zittingen doorgaan in de gevangenis betekent voor heel wat slachtoffers, die het vaak lastig hebben en waarvan sommigen kampen met een trauma, een bijkomende belasting. Een respectvolle behandeling, nochtans een evidentie, is niet in alle gevangnissen te verzoenen met de toegangscontrole tot de gevangenis of de voorhanden zijnde accommodatie (b.v. een aparte wachtruimte).

Nogal wat slachtoffers wensen gehoord te worden buiten de aanwezigheid van de veroordeelde. Alhoewel legitiem, vooral omdat het vaak de wens van het slachtoffer is een contactverbod opgelegd te zien, is dit moeilijk verzoenbaar met het beginsel van de tegensprekelijkheid van de zitting. De commissies menen waar mogelijk een oplossing gevonden te hebben door de slachtoffers te horen buiten de aanwezigheid van de veroordeelde, zulks met zijn akkoord en vertegenwoordigd door zijn advocaat die aanwezig blijft. Betreuwenswaardig is dat de wetgever de mogelijkheid van vertegenwoordiging van het slachtoffer door zijn advocaat of door een dienst die het slachtoffer kan bijstaan heeft uitgesloten. Dit zou nochtans in veel gevallen een voor het slachtoffer aanvaardbare oplossing zijn.

Toch moet vermeld worden dat de rechtstreekse confrontatie tussen slachtoffer en dader regelmatig heeft geleid tot een zinvolle ervaring. Feedback vanwege de Diensten Slachtofferonthaal leert dat zelfs in delicate zaken, waar het slachtoffer vreesde voor de ontmoeting, het achteraf toch verheugd was doorgezet te hebben en de confrontatie al bij al als zinvol ervaren had.

Behoudens justitieassistenten Slachtofferonthaal staan amper 'gemachtigden van een overheidsinstelling' het slachtoffer bij op de zitting. Zelfs vertegenwoordigers van een daartoe erkende vereniging blijven een grote zeldzaamheid. Ook hier kan de hypothese geformuleerd worden dat dit wellicht vooral te maken heeft met een gebrek aan informatie.

Noch het slachtoffer, noch wie hem bijstaat, krijgen actueel inzage in het dossier. Het lijkt inderdaad niet direct aangewezen om inzage in alle stukken van het dossier te verlenen, niet alleen o.w.v. beschouwingen inzake bescherming van het privé-leven van de veroordeelde, maar ook omdat dit zijn kansen op reïntegratie te zeer zou kunnen hypothekeren. Een beperkt inzage-recht, nl. in bepaalde stukken, is wellicht wel te verantwoorden.

Het horen van de slachtoffers of hun rechthebbenden beperken tot de voorwaarden die zij in hun belang wensen opgelegd te zien, is vaak onmogelijk. Zeker bij de zwaarste misdaden als moord of doodslag wensen de nabestaanden hun gevoelens omtrent een eventuele VI te ventileren. Dit wil niet zeggen dat het proces ten gronde moet overgedaan worden en zeker van advocaten mag verwacht worden dat zij de wet ter zake scrupuleus respecteren. Het gevaar voor het op de spits drijven van de belangtegenstelling tussen slachtoffer en dader is hier immers reëel.

4. INLICHTEN VAN HET SLACHTOFFER VAN DE BESLISSING

Overeenkomstig artikel 4 § 8 tweede lid WVI deelt de commissie, indien de VI wordt verleend, dit feit en de in het belang van het slachtoffer opgelegde voorwaarden, op diens verzoek per aangetekend schrijven mee aan het slachtoffer, voor zover dat een legitiem en direct belang heeft. Wellicht een vergetelheid van de wetgever is dat nergens bepaald is dat een afwijzing van het voorstel tot VI moet megedeeld worden wanneer het slachtoffer te kennen gaf geïnformeerd te willen worden. De zes commissies beslisten ondertussen gezamenlijk om dat wel te doen om de onzekerheid bij het slachtoffer weg te nemen.

Nogal wat slachtoffers kiezen ervoor om op de slachtofferfiche het adres van hun advocaat of van de Dienst Slachtofferonthaal te vermelden i.p.v. hun eigen adres. Zo willen zij vermijden dat de veroordeelde, die inzage heeft in het dossier, zou te weten komen waar zij wonen. In dat geval zal de kennisgeving ook via dat adres gebeuren.

Nergens is bepaald of deze mededeling aan het slachtoffer moet gebeuren op het ogenblik van de beslissing, of op een ander ogenblik zoals b.v. op de dag van uitvoerbaarheid van de VI. De commissies hebben ondertussen hun werkwijzen op elkaar afgestemd en zijn onderling overeengekomen om het slachtoffer in te lichten de dag van de beslissing.

5. HET SLACHTOFFER EN DE OPVOLGING VAN HET VERLOOP VAN DE VI

5.1. De opgelegde voorwaarden en de controle erop

Wordt een veroordeelde voorwaardelijk vrijgesteld dan moet hij bepaalde bijzondere voorwaarden naleven, ook de zogenaamde slachtoffergerichte voorwaarden. Verschillende instanties controleren dat of houden daar toezicht op: het openbaar ministerie, politiediensten, de justitieassistenten en uiteraard ook de commissies die minstens om de 6 maanden een verslag moeten ontvangen vanwege de justitieassistent over het verloop van de VI.

Vergoeden van de burgerlijke partijen wordt systematisch als slachtoffergerichte voorwaarde opgelegd. Een oud zeer blijft de zeer lage arbeidsvergoeding voor veroordeelden tijdens de detentie, die maakt dat, een enkele uitzondering niet te na gesproken, bezwaarlijk kan verwacht worden dat daders reeds tijdens hun hechtenis meer dan symbolische bedragen aflossen en zo hun goede intenties reeds concretiseren. Maar ook na hun vrijstelling vormt de preciaire economische toestand van de veroordeelden veelal een beletsel om de burgerlijke partijen binnen een behoorlijke termijn af te betalen.

Andere regelmatig in het belang van het slachtoffer opgelegde voorwaarden zijn: een verbod om op welke wijze ook contact te zoeken met het slachtoffer; verbod zich in een bepaalde gemeente te vestigen / zich te vertonen binnen een straal van X km van de woonplaats, de school, de werkplaats, etc. van het slachtoffer; verbod zich op te houden op en in de nabijheid van plaatsen waar frequent minderjarigen aanwezig zijn zoals scholen, speelpleinen, zwembaden. Het valt voor dat een slachtoffer expliciet vraagt om een aangepaste medico-psycho-sociale behandeling, b.v. voor seksuele delinquenten. Ook die voorwaarde, uiteraard zonder verdere therapeutische gegevens, wordt in dat geval door sommige commissies meegedeeld aan het slachtoffer.

Opleggen van het volgen en voltooien van een cursus 'Slachtoffers in beeld' is actueel nog een probleem. Dergelijke cursussen worden nu via justitie bekostigd als alternatieve straf. Juridisch bekeken is een VI geen omzetting van één straf in een andere. Wanneer dergelijke cursussen zouden aangeboden worden vanuit het forensisch welzijnswerk zou dit wellicht wel opgelegd kunnen worden.

Artikel 8 WVI bepaalt dat indien tijdens de proeftijd geen enkele herroeping heeft plaatsge-

had, de veroordeelde definitief wordt in vrijheid gesteld.

5.2. Herroeping, herziening of schorsing van de VI

Overtreding van één of meer van de voorwaarden kan aanleiding geven tot een procedure tot herroeping,⁸ herziening⁹ of schorsing¹⁰ van de VI. Ook het ernstig in gevaar brengen van de fysieke integriteit, wat natuurlijk ook het slachtoffer kan zijn, is een grond voor één van genoemde beslissingen. De twee andere gronden ten slotte zijn een in verdenkingstelling tijdens de proeftijd en een definitieve veroordeling die vaststelt dat een misdaad of wanbedrijf werd gepleegd tijdens de proeftijd.¹¹ In diezelfde vier gevallen kan de procureur des Konings van de plaats waar de veroordeelde wordt aangetroffen, soms de Krijgsauditeur, de voorlopige aanhouding van de veroordeelde bevelen voor een termijn van maximum 1 maand.

Artikel 12 § 1 CVI bepaalt dat de commissie de VI slechts kan herzien wanneer zij van oordeel is dat een herroeping niet noodzakelijk is in het belang van de maatschappij, van het slachtoffer, of van de sociale reïntegratie van de veroordeelde. Dit betekent dat de slachtofferdimensie steeds zal moeten getoetst worden bij een procedure tot herroeping of herziening. Gebrekkige motivering ter zake kan leiden tot vernietiging van de beslissing door het Hof van Cassatie.

Binnen de procedureherroeping, -herziening of -schorsing is er geen rechtstreekse tussenkomst vanwege het slachtoffer. Artikel 10 § 5 tweede lid WVI stelt enkel:

“Het slachtoffer, of in voorkomend geval zijn rechthebbenden, dat een legitiem en direct belang had op het ogenblik van de toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling, wordt per aangetekend schrijven ingelicht van de herroeping van de voorwaardelijke invrijheidstelling, of in geval van herziening, van de in het belang van het slachtoffer gewijzigde voorwaarden.”

8. Herroeping betekent dat de VI wordt ingetrokken en het restant van de vroegere straffen opnieuw in uitvoering wordt gebracht.

9. Dit is dat bijkomende voorwaarden worden opgelegd of de bestaande voorwaarden worden verscherpt.

10. Dit is dat voor hoogstens 2 maanden de VI wordt geschorst – de veroordeelde wordt voor zover hij wordt aangetroffen opgesloten. Binnen genoemde termijn wordt een nieuwe beslissing genomen (herroeping; herziening); verstrijkt de termijn zonder dat een nieuwe beslissing tussenkwam, dan gaat de veroordeelde vrij onder dezelfde voorwaarden als voorheen.

11. Zie art. 10 CVI.

Dit is in die zin verwoonderlijk dat in de procedure voor een 'verlichting' van de voorwaarden (cf. *infra* onder 5.3.) wel expliciet voorzien is dat het slachtoffer verwittigd wordt en desgevallend kan gehoord worden.

De vraag kan gesteld worden of § 3 tweede lid van dit artikel 10, dat bepaalt dat de commissie ook andere personen kan horen dan het openbaar ministerie en de veroordeelde, niet van toepassing is op het slachtoffer? Hiertegen pleit dat in de procedure tot toekenning van de vrijstelling het horen van het slachtoffer wel expliciet voorzien is, terwijl daar de mogelijkheid van het horen van andere personen eveneens voorzien is ...

5.3. Schorsing, nadere omschrijving of aanpassing aan de omstandigheden van de opgelegde voorwaarden

Artikel 9 CVI voorziet dat de commissie de opgelegde voorwaarden kan schorsen, nader omschrijven of aanpassen aan de omstandigheden, zonder dat zij evenwel de opgelegde voorwaarden kan verscherpen of bijkomende voorwaarden opleggen, onverminderd de toepassing van artikel 12 (= herziening). Waar de herziening een verzwaring van de vrijheidsbeperking van de vrijgestelde betekent, betekent genoemde mogelijkheid een vermindering, hoogstens een *status-quo* van zijn vrijheidsbeperking.

De procedure tot schorsing, nadere omschrijving of aanpassing aan de omstandigheden van de voorwaarden is eigenaardig genoeg niet in de wet geregeld, maar uitsluitend in hoofdstuk VI van het K.B.

Artikel 17 § 2 bepaalt dat wanneer aan het slachtoffer / zijn rechthebbenden een in zijn belang opgelegde voorwaarde werd meegedeeld, dat het dan ten minste 10 dagen voor de zitting per aangetekend schrijven wordt in kennis gesteld dat het op zijn verzoek hieromtrent wordt gehoord. Zij kunnen zich laten bijstaan door dezelfde personen als bepaald in artikel 4 § 3 WVI als het wordt gehoord.¹² Wenst het slachtoffer / zijn rechthebbenden niet gehoord te worden, dan kan het alsnog schriftelijk verzoeken om in kennis gesteld te worden van de beslissing omtrent de in zijn belang opgelegde voorwaarden. Deze mededeling gebeurt binnen 48 uren na de beslissing.

Uit de samenlezing van artikelen 17 en 18 van het K.B. blijkt dat de kennisgeving aan het slachtoffer enkel moet gebeuren wanneer een of

meer zogenaamde slachtoffergerichte voorwaarden het voorwerp zijn van een eventuele schorsing, nadere omschrijving of aanpassing aan de omstandigheden.

Freddy PIETERS
Voorzitter van de VI-commissie Brussel

Uitbreiding van het takenpakket van de psychosociale dienst in de strafinrichting bij de voorbereiding op de maatschappelijke reïntegratie van gedetineerden – Evolutie en knelpunten*

De psychosociale dienst¹ (P.S.D.) heeft de laatste jaren een uitbreiding van haar takenpakket gekend: van aanvankelijk zowel begeleiding als het voorbereiden van de reclassering van gedetineerden (beklaagden, veroordeelden en geïnterneerden) naar hoofdzakelijk adviesverlening vooral inzake vervroegde invrijheidstelling (meestal voorwaardelijke, maar ook voorlopige invrijheidstelling, strafopschorting van veroordeelden en invrijheidstelling-op-proef van geïnterneerden), maar ook inzake vrijheid onder voorwaarden voor beklaagden, betreffende elektronisch toezicht, tot een beperkte mate van adviesverlening wat ongestoord bezoek betreft.

Deze uitbreiding heeft ook repercussies op de rol en invloed van de P.S.D. in de strafuitvoering en zelfs indirect in zekere mate op de straftoemeting (cf. afhankelijk van het welslagen van een vrijheid onder voorwaarden²). Deze evolutie lijkt misschien een te verwachten gegeven, gezien het principe van de voorwaardelijke invrijheidstelling gebaseerd is op de verbetering van de gedetineerde in die zin dat hij tijdens zijn vrijheidsberoving tot betere inzichten kan komen en vervolgens gestimuleerd wordt tot het stellen van beter gedrag (cf. nieuwe Wet op de Voorwaardelijke Invrijheidstelling van 5 maart 1998)³ én de P.S.D. precies op dat vlak een primordiale rol kan bekleden. Daarentegen is de positie van genoemde dienst er zeker niet duidelijke

* De tekst is gebaseerd op de eigen bevindingen van de auteur vanuit de werkzaamheden als psycholoog in het Penitentiair Complex te Brugge van 1997 tot begin 2001.

1. Samengesteld uit psychiaters, psychologen en maatschappelijk assistenten.

2. Indien de P.S.D. een beklagde bijvoorbeeld heeft weten te motiveren een behandeling voor een vastgestelde problematiek aan te gaan, hem naar een begeleidingsdienst doorverwezen heeft en deze begeleiding tijdens een vrijheid onder voorwaarden positieve effecten bewerkstelligt, dan kan de rechter bij de straftoemeting bijvoorbeeld oordelen dat een probatie meer aangewezen kan zijn en een effectieve gevangenisstraf contra-productief zou zijn voor het geboekte therapeutische succes.

3. Eigenlijk is dit principe reeds vervat in de Wet Lejeune van 31 mei 1888.

12. Cf. *supra*.